מסורת השס

עין משפט נר מצוה

אמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים (מ) (מת) ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה *מה שאין כן בביצה נהרדעי אמרי אף בביצה דמה דעתך דלמא מעברי ליה לאלול הא אמר רב חיננא בר כהנא אמר רב *מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה רב אשי אמר אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן ליה מ"ט יום טוב שני לגבי מת כחול שוויה רבנן אפילו *למינז ליה גלימא ולמינז ליה אסא אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי חדישינן רבינא הוה יתיב קמיה דרב (*אסי) בשני ימים טובים של ראש השנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר? א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא *אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אמר ליה ואימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר והא *אמרי נהרדעי אף ביצה מותרת? אמר ליה רב מרדכי בפירוש אמר לי מר דלא סבר להא דנהרדעי אתמר *אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביום טוב אמר להו הואיל ומוכן אגב אמו אמרו ליה לרב אמר ליה אביי השתא דבלגעה הוא אוכל בביתו ולא אושמא מלאה אכל לקבור מתים בפרהסיא אושמא מלאה ואין נכון להתיר ועוד אמר רבינו חס דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם ירחו שיתעסקו לעשות מלאכה במת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות:**

אפרוח שנולד ביו"ט וכו'. גרלה לומר דאתמרי שנפתחו עיניו היום דאי לא נפתחו עיניו קי"ל דאפילו בחול אסור:

הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. פירש רש"י מתיר עצמו בלידתו להיות נשחט לאכל קודש לידתו היה אסור וכיון דאתקן לשחיטה אתקן נמי לענין מוקצה ותימה למה להו לשמואל ור' יוחנן הך טעמא תיפוק ליה משום דלית להו מוקצה כדאמרינן פרק מי שהחשיך (שבת דף קו:) דשמואל וזעירי ור' יוחנן כר' שמעון סבירא להו וי"ל דהכא קאמר טעמא אפילו לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שרי מהאי טעמא ולכך צריך האי טעמא אי נמי אינצריך אפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרות ומוקין ב) והכי מוכח בשבת (דף מה:): **וכי** מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה. דהתם לא מצי למימר הואיל ומוכן לגבי אמו מרפה והא מוכן הוא דאמרינן בחולין (דף עה:) דבן פקועה ניתר בחרבעה סימנין בשחיטת אמו או בדידיה ואם כן יכול להושיט ידו במעי אמו וישחטנו ויהיה מוכן כהאי גוונא וי"ל דקאמר גמרא אליבא דרבי אושעיא דקמבעיא ליה התם בחולין (דף עד:) אם ניתר בן פקועה בחרבעה סימנין אי נמי י"ל הואיל ולכתחילה אין לו לשחטו כי האי גוונא שאינו יכול לראות מידי דהוה אשחוטה בלילה (שם דף יג:) דאסור לכתחילה לא מיקרי מוכן ועוד יש לומר דהתם מיירי דאינו שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו וכיון דאשמעינן לא הוה חזי: השתא

הגהות מהר"ב רנשבורג א) רש"י ד"ה הטרפה וכו' דשובר ירך אמו הוא. נ"ב ר"ל לענין זה הוי עובר ירך אמו דלא נייתר בשחיטת אמו דטרפה היא אבל מן הטרפה אדרבה לא ירך אמו הוא ומותר בשחיטת עצמו כדקיי"ל בי"ד ס"ס ע"ש וכמ"ש תוס' סנהדרין דף פ ס"ב ד"ה עובר וכו' יעוש"ה והו"ק: ב) תוס' ד"ה הואיל וכו' ומכי מוכח בשבת. נ"ב דף מה ע"ב כתוס' ד"ה אית ליה בילת אפרוח יעוש"ה:

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. וא"ת והאמרינן בערובין (דף נפ: ושם) דרבי יוסי אוסר הבילה שנולדה [בראשון ביום] הבני וא"כ היכי פליגי נהרדעי אר' יוסי שהוא תנא י"ל דלרבי יוסי אסור אי אתרמי ולנהרדעי אמרי דלא אתרמי:

יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו למינז ליה גלימא ואפילו למינז ליה אסא. והימה דבמועד קטן (דף ח: ושם) אמרינן אין מוספרין טוכין במועד והכא משמע דאין זו מלאכה וי"ל כפי' ר"ח דפירש שהיו רגילין לחפור הרבה ביחד כדי שיהיו מזומנות כשיבאו מתים ועל זה קאמר דאין מוספרין במועד לעורך אחר המועד: **והאידנא** דאיכא חברי חדישינן. פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מוחר ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו דיכין דזה הטעם משום תשמש ועברה התשמש עבר הטעם וה"ל אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין נחשים מצוין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אע"פ שהוא דבר שבמנין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה במלאו"ן שמת אדם אחד בי"ט שני ורצו להתעסק בו לקברו וגער בהן ר"ת ושלח להם בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה כדאיתא בשבת (דף קנט: ושם) שלא לקבור מת בי"ט שני משום דלאו בני תורה ניהו ואתי לזלזולי ביה אבל הכי"ל אמר דאין זה דמיון דהא לענין הרבה דברים אשכחת דאינן בני תורה כדאי' ביבמות (דף מו: ושם) חזנהו דקא אכלי תרומות דשלקי נכרים ואסר להם ופרכינן והא נאכל כמו שהוא מי וכל שהוא נאכל כמו שהוא מי אין בו משום בשולי נכרים ומשני שלא היו בני תורה ואתו אין אנו חוששין בדבר זה דקיימא לן דכל שהוא נאכל כמו שהוא מי אין בו משום בשולי נכרים והכי"ל אומר דלא דמי דשאני הכא דבלגעה הוא אוכל בביתו ולא אושמא מלאה אכל לקבור מתים בפרהסיא אושמא מלאה ואין נכון להתיר ועוד אמר רבינו חס דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם ירחו שיתעסקו לעשות מלאכה במת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות:

אפרוח שנולד ביו"ט וכו'. גרלה לומר דאתמרי שנפתחו עיניו היום דאי לא נפתחו עיניו קי"ל דאפילו בחול אסור:

הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. פירש רש"י מתיר עצמו בלידתו להיות נשחט לאכל קודש לידתו היה אסור וכיון דאתקן לשחיטה אתקן נמי לענין מוקצה ותימה למה להו לשמואל ור' יוחנן הך טעמא תיפוק ליה משום דלית להו מוקצה כדאמרינן פרק מי שהחשיך (שבת דף קו:) דשמואל וזעירי ור' יוחנן כר' שמעון סבירא להו וי"ל דהכא קאמר טעמא אפילו לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שרי מהאי טעמא ולכך צריך האי טעמא אי נמי אינצריך אפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרות ומוקין ב) והכי מוכח בשבת (דף מה:): **וכי** מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה. דהתם לא מצי למימר הואיל ומוכן לגבי אמו מרפה והא מוכן הוא דאמרינן בחולין (דף עה:) דבן פקועה ניתר בחרבעה סימנין בשחיטת אמו או בדידיה ואם כן יכול להושיט ידו במעי אמו וישחטנו ויהיה מוכן כהאי גוונא וי"ל דקאמר גמרא אליבא דרבי אושעיא דקמבעיא ליה התם בחולין (דף עד:) אם ניתר בן פקועה בחרבעה סימנין אי נמי י"ל הואיל ולכתחילה אין לו לשחטו כי האי גוונא שאינו יכול לראות מידי דהוה אשחוטה בלילה (שם דף יג:) דאסור לכתחילה לא מיקרי מוכן ועוד יש לומר דהתם מיירי דאינו שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו וכיון דאשמעינן לא הוה חזי: השתא

מוכן

לח א מיי' פ"ח מהלכות י"ט הלכה כב סמג לאוין עט טוש"ע ח"מ סי' תט סעיף ב וסי' תקכו סעיף ח:

לט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ד:

מא ה ו מיי' פ"ו מהל' י"ט הלכה יא יב סמג לאוין עט טוש"ע ח"מ סי' תקכו סעיף כב:

מב ז מיי' פ"ה מהלכות מת"מ הלכה טו טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ג וסי' שם סעיף ג):

מגהות הגר"א

נוסחא

נוסחא

נוסחא

רבינו חננאל

ולגבי מת אע"ג דמת ביו"ט שני דלא אישתהי כלל לא משהינן ליה דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא דאמר יו"ט שני לגבי מת כחול שוויה רבנן. ואפילו ביו"ט שני של ר"ה. אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי שאומרים לישראל כיון שאתם קוברים המת שלנו ביו"ט שלכם חדישין ושמשינן למחר. והאי דאמר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר שמצינו מינה מכלל דבימות עזרא עיבורו מנהגי מילי שנאמר וינע החרש השביעי (וכל) [ובני] ישראל בעריהן. *) ולגבי עירובי תבשילין מניח אדם מיו"ט הראשון שהל"ל פסח או סוכות חמישי וששי בשבת מניח עירובו ביום חמישי. ואומר אם היום יו"ט מחר חול הוא ומותר לבשל לשבת בלא עירוב ואם יום ששי (כנון) הוא יו"ט היום הוא עיו"ט והריני מערב מעיו"ט והני מילי בב' יו"ט של גליות אבל בב' יו"ט של ר"ה לא. אפרוח שנולד ביו"ט רב אסר כי מוקצה הוא אבל ענל שנולד ביו"ט מותר שהיה מוכן מאתמול אל נב אמו שהפרה מוכנת היא. ובלבד בידוע שלו חדשיו ואם אינו ידוע אסור עד שמונה יכים. ואפילו בחול. וספורש בפרק ר' אליעזר בסס' שבת.

*) מי' היסב תוס' ר"ה דף יט ע"ב ד"ה מימות עזרא ע"ש.

מסורת הש"ס

לקמן כב. שבת קלט:

* סוגי"ם לשם ד"ל. אחרי"ם הגא' מאחיכה בארגון מת. בתוכם מזונו בארגון ג"ב טעלדה בלה.

לקמן כב: ר"ש יט: לג.

[למינר פי' לתפור וי"ל לתפור. ערוך]

[אשי כל"ל וכ"ס כרי"ף והרא"ש]

לקמן יז.

[לקמן כב:]

[עי' תוספ' ב"ב סב. ד"ה ומודה]

תהות הב"ח

(מ) נס' עממים ביו"ט שני כל"ל ותינת מת נמחק:

גליון הש"ס

נס' אפרוח שנולד ביו"ט. עי' תוי"ט פרק ד' מכנה כ' דמדיות: שם שהן רב. וכן לקמן דף לז ע"ב סוכה דף ז ע"א וש"נ: